

Pääsuunnittelijan pätevyden- toteamisen lyhyt historia

Helsingin rakennustarkastusviraston käytävä-keskustelussa 1970-luvun puolivälissä kunnioitettava virkamieskollega, tarkastusinsinööri **Terttu Raveala** totesi, että mikään säännös ei estä kirvesmiehen leskeä laatimasta rakennesuunnitelmia – leskellähän on alalta pitkä kokemus. Se jotenkin herätti.

Rakennuspiirustusten laatijan pätevydestä säädettiin Suomessa ensimmäisen kerran vuoden 1932 rakennussäännössä. Sen mukaan asemakaava-alueella rakennuslupa-anomukseen oli liitettävä ”*asiantuntevan henkilön* laatimat ja allekirjoittamat rakennuspiirustukset selityksineen”. Suurimmassa osassa maata rakennusmestarin koulutusta pidettiin sopivana piirustusten laatijalle, mutta esimerkiksi Helsinki edellytti vuoden 1945 rakennusjärjestyksessään yleensä arkkitehti- tai rakennusinsinööritutkintoa. Kun sitten vuoden 1959 rakennusasetus sääti, että lupahakemukseen oli liitettävä ”*pätevän suunnittelijan* laatimat ja allekirjoittamat rakennuspiirustukset selvityksineen”, Helsinki katsoi asetuksen sanamuodon riittäväksi ja poisti tutkintovaatimukset rakennusjärjestyksestään 1963.

Koska laki tai asetus eivät määritelleet pätevyyttä koulutuksen kautta, valtio katsoi tarpeelliseksi antaa määräyksiä ja ohjeita suunnitelmien sisällöstä. 1970-luvulla perustetun Suomen rakentamismääräyskokoelman sivumäärä paisuikin nopeasti käsikirjatyypiksi. Käytännössä kävi usein niin, että suunnitelmissa tekniset määräykset osapuilleen täyttyivät, mutta suunnittelija oli jättänyt ratkaisematta esimerkiksi kaupunkikuvalliset, esteettiset tai rakennushistorialliset kysymykset, koska niistä rakentamismääräyskokoelmassa ei puhuttu mitään.

Suunnittelijapätevydet tehtävän vaativuuden mukaan

Viime vuosituhannen lopulla ympäristöministeriön työryhmät hioivat maankäyttö- ja rakennuslain ja asetuksen lopullista sisältöä. Ajatuksena oli mm., että alalla toimivien ammattitaitovaatimus tulisi määritellä, jotta rakentamisen ja rakennetun ympäristön laatu paranisi. Rakennuksen suunnittelijan tutkintovaatimus esitettiin maankäyttö- ja rakennusasetuksessa. Vaativaan suunnittelutehtävään edellytettiin ”*ao. tehtävään soveltuva rakennusalan korkeakoulututkinto taikka aikaisempi rakennusalan*

Pääsuunnittelija?

Kuva: Marja Heikkilä-Kauppinen

ammattillisen korkea-asteen tai sitä vastaava tutkinto sekä riittävä kokemus”. Pienehköissä suunnittelutehtävissä vaadittiin teknikkotason tutkinto ja vähäisissä riitti itseluottamus. Uutena asiana laki määritteli velvollisuuksia rakennushankkeeseen ryhtyvälle. Koska kuka tahansa voi ryhtyä rakentamaan, avuksi tarvittiin *suunnittelun kokonaisuudesta ja sen laadusta vastaava pätevä henkilö, pääsuunnittelija*.

Iso muutos edellytti tarkentavia ohjeita. Ympäristöministeriö uusi Suomen rakentamismääräyskokoelman osan A2, siihen lisättiin määräykset ja ohjeet suunnittelutehtävien vaativuudesta ja suunnittelijoiden pätevydestä. Olin mukana työryhmässä, osin jäsenenä, osin sihteerinä. Idea taulukkomuotoisesta jaosta eri vaativuusluokkiin syntyi ns. arkkitehtitaksasta, joka oli aikaa sitten poistunut käytöstä. Sehän oli perustunut luetteloon rakennussuunnittelutehtävistä, jotka oli jaettu vaativuudeltaan ja työmäärältään eri luokkiin – konserttitalit olivat eri kategorioita kuin asuinkerrostalot, paloasemat tai teollisuushallit. Uusi A2 tuli taulukoineen voimaan 2002. Aika ei kuitenkaan vielä ollut kypsä antamaan asiasta määräyksiä, taulukot jäivät ohjeen tasolle.

Sopimus pääsuunnittelijan pätevydentoteamisesta

Rakentamismääräyskokoelman osan A2 tultua voimaan osa rakennusalan järjestöistä perusti Rakennus-, LVI- ja kiinteistöalan henkilöpätevydet Fise Oy:n, joka aluksi keskittyi rakennustekniikan ammattilaisten pätevyksiin.

Pääsuunnittelijan pätevyden toteamisesta kiinnostuneet järjestöt kokoontuivat vuoden 2004 alussa. Fisen osakemerkintä ei kaikkia järjestöjä innostanut, mutta osallistumistapa löydettiin: mukaan haluavien kesken solmittiin erillinen sopimus. Suomen Arkitehtiliitto SAFA:sta tuli sihteerijärjestö. Pätevyyslautakunnan puheenjohtajuus lankesi Arkkitehtitoimistojen liitto ATL:lle. Olin tuolloin ATL:n puheenjohtaja, ja koska tunsin taustoja, sain hoitaakseni pätevyyslautakunnan puheenjohtajan tehtävän. Hoidin sitä vuoden 2015 loppuun. Lautakunnan sihteerinä ja myöhemmin myös esittelijänä toimi arkkitehti Pia Selroos, joka edelleen hallitsee koko järjestelmää.

Kriteereitä ja käsitteitä

Pätevyyslautakunnan oli aluksi luotava hakujärjestelmä kriteereineen. Ensimmäiseksi tehtiin päätös siitä, ettei rakentamismääräyskokoelmassa esitettyä vaatimustasoa aliteta. Kun A2:n määräyksen mukaan rakennuksen suunnittelija tai erityissuunnittelija voi toimia pääsuunnittelijana vain, jos hänen kelpoisuutensa oli yleensä ”vähintään samaa tasoa kuin hankkeen vaativimpaan suunnittelutehtävään tarvittava kelpoisuus”, rakennusinsinöörit eivät voineet saada pääsuunnittelijan pätevyyttä silloista B-luokkaa korkeammalta. Asiasta keskusteltiin kokouksessa muutaman kerran tiukasti. Tilanne helpottui, kun saatiin tukea korkeimman hallinto-oikeuden päätöksestä. Siinä todettiin, että maankäyttö- ja rakennuslain mukaan rakennuksen suunnittelijan pätevyydelle ja kelpoisuudelle asetetuista vaatimuksista ei voi myöntää poikkeusta, ei edes vähäistä.

Valmistelu vei kaikkiaan runsaan vuoden, ja ke- säkuussa 2005 todettiin kuuden ensimmäisen hakijan pätevydet. Tätä keväällä 2016 kirjoittaessa Fisen pääsuunnittelijalistalla on 428 pätevää henkilöä ja 733 pätevyyttä.

Käsitteellistä sekaannusta syntyi usein, sillä rakennusalan toimijat puhuivat usein AA-, A-, B- ja C-luokan rakennuksista. Rakennuksella tai rakennushankkeella ei kuitenkaan ole vaativuusluokkaa, se on suunnittelutehtävällä. Useimmiten samassa hankkeessa on vielä eri vaativuusluokkiin kuuluvia suunnittelutehtäviä. Tästä huolimatta Rakennusmestarit ja -insinöörit AMK RKL ry perusti Fiseen oman erillisen ns. *pientalohankkeen pääsuunnittelijan* pätevydentoteamismenettelyn, joskin järjestö oli mukana perustamassa myös varsinaista pääsuunnittelijapätevyyden toteamisjärjestelmää. Kriteerit näissä kahdessa toteamismenettelyssä olivat

kuitenkin huomattavan erilaiset sekä koulutuksen että kokemuksen osalta. Niistä neuvoteltiin, ja hie- man lähentymistäkin tapahtui, mutta yhteisymmärrystä ei syntynyt. Aika on hoitanut tämän ongelman: 19 päteväksi todettua pientalohankkeen pääsuunnittelijaa on vielä Fisen listoilla, mutta 2015 voimaan tulleiden asetusmuutosten jälkeen näiden erillispätevyksien myöntämiseltä on pudonnut lainsäädännöllinen pohja.

Hakemukset

Hakemusten liitteistä muodostui nopeasti huomattava paperipino, sillä vasta aivan äskettäin järjestelmä on saatu toimimaan sähköisesti. Hakijat esimerkiksi valittivat vaivasta, joka aiheutui lausuntojen pyytämistä hankkeen rakennuttajalta tai mukana olleilta kollegoilta. Lautakunnan kannalta merkitsevää oli juuri se, että hakija oli kehdannut pyytää allekirjoitusta lausuntolomakkeeseen. Kahdentoista vuoden kokemuksella voi todeta, että hakija, joka ymmärsi lukemansa ohjeet, toimitti pyydyt asiakirjat eikä soittanut kyselläkseen lisätietoja Pia Selroosilta, todettiin poikkeuksetta päteväksi pääsuunnittelijaksi.

Uudet säädökset 2015

Vuonna 2015 astuivat voimaan asetukset ja ohjeet, joissa ensimmäistä kertaa lähes satavuotiaassa Suomessa määriteltiin sitovasti rakennuksen suunnittelijoiden ammatilliset tehtävät suunnittelualoitain vähäiseen, tavanomaiseen, vaativaan ja poikkeuksellisen vaativaan luokkaan. Pääsuunnittelijan pätevyden kriteerit muokattiin niiden pohjalta. Työ ei tuottanut ongelmia, ympäristöministeriö oli tehnyt huolellisen valmistelun.

Ensin suunnittelijan on osoitettava, missä vaativuusluokassa hänet on omalla suunnittelualallaan todettu päteväksi. Sen jälkeen lautakunnan tehtävänä on todeta hakijan pätevyys pääsuunnitteluun, siis koulutuksen ja kokemuksen riittävyys asetuksen vaativuusluokkien mukaisiin pääsuunnittelutehtäviin. Erityisenä haasteena on hyväksyttävien määrän pitäminen pienenä luokassa ”poikkeuksellisen vaativa”. Jos suuri osa hakijoista sinne hyväksytään, luokka ei enää ole poikkeuksellinen. ■

Arkkitehti SAFA **Marja Heikkilä-Kauppinen.**